

ЩЕНКО І. С., кандидат економічних наук

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ОЦІНКА РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕТАП ПРОЦЕСУ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ

Господарська діяльність підприємства завжди супроводжується необхідністю прийняття ризикованих управлінських рішень, які можуть призвести до відхилень від запланованих цілей. Через різноманітність проявів ризику у науковій літературі немає єдиного та загальноприйнятого підходу до визначення сутності ризику, класифікації його видів та методів оцінки. Водночас практика функціонування вітчизняних підприємств свідчить про необхідність розробки нових науково-методичних підходів до формування та розвитку існуючої системи управління ризиками.

Оцінка ризиків є важливим етапом процесу ризик-менеджменту. Метою цього етапу є ідентифікація ризиків та визначення їхнього масштабу. Більшість українських науковців дотримуються думки, що оцінка ризиків може проводитися кількісними або якісними методами. Завдання якісної оцінки включають ідентифікацію ризиків, виявлення факторів, джерел та причин їх виникнення, оцінку їх впливу та визначення потенційних зон ризику.

Модель визначення факторів ризику, запропонована А. Старостіною та В. Кравченко, заслуговує на увагу. Вона використовує трирівневу систему визначення й аналізу ризиків, що включає макрорівневі, мікрорівневі та внутрішньоорганізаційні ризики [1, с. 44–45].

- Макрорівневі ризики: політичні, правові, економічні ризики, на які організація практично не може впливати.

- Мікрорівневі ризики: ризики, пов'язані з конкурентами, ринком постачальників, споживачів, посередниками, контактними аудиторіями, на які організація може впливати, але не контролювати.

• Внутрішньоорганізаційні ризики: фінансові, виробничі, технологічні ризики, ризики персоналу, на які організація має вплив та може контролювати.

Для якісної оцінки ризику доцільно використовувати діаграму у формі «риб'ячого скелета» (метод Ішікави). Ця діаграма є діагностичним інструментом, що допомагає знайти причини і джерела проблем чи ризиків. Вона дозволяє бачити ширшу панораму факторів, які спричинили виникнення проблеми чи ризику, забезпечуючи комплексний та системний підхід до управління ризиками.

Достовірна та ефективна якісна оцінка ризику потребує достатнього інформаційного забезпечення. Інформацію можна отримати з внутрішніх та зовнішніх джерел шляхом опитування та спостереження. Основні методи отримання інформації включають:

- стандартизовані опитувальні листки;
- аналіз первинних документів управлінської та фінансової звітності;
- аналіз даних квартальних і річних фінансових звітів;
- діаграми організаційної структури підприємства;
- карти технологічних потоків виробничих ліній тощо.

Оцінка ризиків дозволяє виявити потенційні загрози та розробити заходи для їхнього уникнення або мінімізації, що забезпечує стабільність діяльності підприємства. Ефективна оцінка ризиків є основою для розробки та впровадження стратегій управління, що включають уникнення, зменшення, передання або прийняття ризиків.

Існують такі методи оцінки ризиків:

Кількісні методи: використання статистичних та математичних моделей для вимірювання ймовірності та впливу ризиків.

Статистичний метод: збирання та аналіз історичних даних для прогнозування майбутніх ризиків.

Метод експертних оцінок: використання знань та досвіду фахівців для оцінки ймовірності та впливу ризиків.

Аналітичний метод: аналіз фінансової звітності та інших показників для оцінки потенційних ризиків.

Метод аналогій: порівняння з аналогічними ситуаціями або підприємствами для оцінки ризиків.

Аналіз доцільності витрат: оцінка співвідношення між витратами на запобігання ризикам та потенційними збитками.

Аналіз фінансової звітності: оцінка фінансового стану підприємства для виявлення потенційних ризиків.

Побудова «дерева рішень»: візуалізація можливих рішень та їх наслідків для оцінки ризиків.

Якісні методи: використання експертних оцінок, інтерв'ю та анкет для ідентифікації ризиків та оцінки їхнього потенційного впливу.

SWOT-аналіз: визначення сильних і слабких сторін, можливостей та загроз.

PEST-аналіз: оцінка політичних, економічних, соціальних та технологічних факторів, що впливають на ризики.

Сценарний аналіз: розробка можливих сценаріїв розвитку подій та оцінка їх впливу на підприємство.

Аналіз дерева рішень: визначення можливих рішень та їх наслідків для оцінки ризиків.

Вищезгадані методи не є універсальними, кожен з них має чимало переваг та недоліків і потребує аналізу значного обсягу інформації.

Отже, вибір методу оцінки, який доцільно використовувати, залежить від виду ризику, його характеру, причин та джерел виникнення, інформаційного забезпечення дослідження та важливості точної оцінки вірогідності виникнення ризикової події.

В. П. Страхарчук зазначає, що «оцінка ризику не може бути ідеальною, оскільки ризик за своєю природою передбачає невизначеність. Отже, будь-який метод оцінки ризику може забезпечити певне наближення до реального

результату, але не дозволяє досягти ідеальної оцінки, тобто певні похибки мають завжди місце» [4, с. 293].

Таким чином, для отримання об'єктивної оцінки ризиків слід поєднувати декілька методів або ж їх елементів, тобто використовувати комбінований метод.

ЛІТЕРАТУРА

1. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Ризик-менеджмент: теорія та практика : Навчальний посібник. К. : ІВЦ «Видавництво „Політехніка”», 2004. 200 с.
2. Ріщук Л. І. Використання методу Ішікави для проведення якісної оцінки ризиків. *Розвиток наукових досліджень 2008* : міжнар. наук.-прак. конф., 24–26 лист. 2008 р. : тези доповідей. Полтава. 2008. Т. 14. С. 120–122.
3. Дерлоу Д. Ключові управлінські рішення: Технологія прийняття рішень / Дерлоу Дес ; пер. з англ. Р. А. Семків, Р. Л. Ткачук. К. : Наукова думка, 2011. 242 с.
4. Страхарчук В. П. Концептуальні засади управління ризиками. *Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Економічні проблеми ринкової трансформації України*. Львів. 2003. Випуск 1 (XXXIX). С. 290–299.